ETNOGRAFISKA AVDELNINGEN

BERÄTTELSE FÖR ÅR 1941

EKONOMI:

Inkomster:

Till samlingarnas ökande, anslag	600: —
» » » saldo från 1940	0: 59
» » konservering, anslag	500: —
» institutionens omkostnader, anslag	1.800: —
» » » inbetalt på kontot	3: 75
» extra arbetshjälp, anslag	1.600: —
» bokinköp, anslag	600: —
» » saldo från 1940	0: 93
» » överskridande	0: 24
» installation, anslag	1.000: —
» resekostnader, anslag	300: —
Konto för av avdelningen försålda böcker	210: —
» » » » » » , saldo från 1940	0: 76
» » gåvomedel	405: —
» » » , saldo från 1940	9: 85
Summa kronor	7.031: 12

Utgifter:

Till samlingarnas ökande	600: 59
» » konservering	499: 77
» » » , underskridande	0: 23
» institutionens omkostnader	1.801: 72
» » » , underskridande	2: 03
» extra arbetshjälp	1.599: 90
» » » , underskridande	0: 10
» bokinköp	601: 17
» installation	1.000: —
» resekostnader	300: —
Utbetalt från konto »försålda böcker»	210: —
Saldo till 1942 konto »försålda böcker»	0: 76
Utbetalt från konto »gåvomedel»	409: 66
Saldo till 1942 konto »gåvomedel»	5: 19
Summa kronor	7.031: 12

GÅVOR:

Kontant:

Av enskilda personer: Herr Robert Dickson, Göteborg, Kr. 150: — samt av givare, som önskat vara okänd, genom Fil. dr W. Kaudern, Kr. 255: —. Summa kronor 405: —.

In natura:

Genom direkta gåvor av föremål ökades avdelningens samlingar under 1941 med 14 föremål. För dessa redogöres närmare under resp. rubriker.

Ett vördsamt tack framföres härmed till samtliga givare, vilka genom sina gåvor visat minnesgodhet mot den etnografiska avdelningen och gagnat det där bedrivna museala och vetenskapliga arbetet.

NYFÖRVÄRV:

Under 1941 har den etnografiska avdelningen på grund av de rådande politiska förhållandena av naturliga skäl endast kunnat erhålla nyförvärv i begränsat omfång. Det mesta och värdefullaste härstammar från lapparna. En del etnografiska samlingar, som redan 1939 hemsändes från Sydamerika av amanuensen S. Rydén, ha först under 1941 blivit slutgiltigt katalogiserade och därför lämnas i det följande en redogörelse även för dessa nyförvärv. Inalles har på avdelningen under året inkatalogiserats 526 nya föremål.

Polarfolk.

1. *Lappar.*

Förutom ett spänne (41.5.1) från Härjedalen till en lapsk silverkrage består avdelningens förvärv av en samling på 50 föremål från den finska lappmarken (41.8.1—50). Detta nyförvärv är särdeles värdefullt, emedan föremål från de finska lapparna förut saknades, och emedan de rent lapska kulturelementen försvinna allt mer i det nämnda området för att ersättas av för lapparna främmande gods.

Samlingen, som till huvuddelen kommer från Enare lappmark i Finland och beträffande enstaka nummer från Karasjokk i norska finnmarken och Utsjoki lappmark i Finland (alltså mellan svenska lappmarken och Kolahalvön), gjordes av antikvarien fil. dr Gustaf Hallström under en studieresa, som han företog mot slutet av vintern och början av våren 1941. Fördelningen av antikvarie Hallströms samling skedde i närvaro av intendenten i Stockholm i samarbete med intendenten för Nordiska Museets lapska avdelning Ernst Manker och insamlaren. Trots de av kriget vållade svårigheterna att kunna inköpa vissa föremål hos lapparna lyckades det antikvarien Hallström att göra en för belysandet av deras kultur god samling, ehuru det dock ej gick att erhålla vare sig kåtor eller akjor.

Bland föremålen i Göteborg från Enare lappmark märkas vissa dräkter såsom sommarmössa och sommarkolt för man, vidare en sommardräkt för kvinna och en för ett barn, även dessa med mössor. Vidare ingå i samlingen flera par ren-

skinnskor, skohö, band, vantar o. d. Av husgeråd, verktyg o. d. kunna skrapor, träklubba, träskålar, ostformar, seldon, m. m. nämnas.

De få föremålen från Karasjokk bestå av slända, nätnål och nätkavle samt det från Utsjoki kyrkby i Finland av ett mansbälte.

Tyvärr har samlingen under året ej kunnat utställas, men avsikten är, att det väsentligaste skall monteras i den mån plats kan beredas i avdelningens redan fullt utnyttjade sal för den lapska kulturen.

Det ovannämnda enstaka förvärvet från svenska lappar utgöres av ett vackert spänne av silver (41.5.1) till en silverkrage från Mittådalens lappby i Härjedalen. Föremålet såldes till museet av fru Sara Bexelius, född Larsson (avamesläkt) genom förmedling av intendenten Manker vid Nordiska Museet.

2. *Eskimåer.*

Inga nyförvärv 1941.

N o r d a m e r i k a.

Inga nyförvärv 1941.

M e x i c o och C e n t r a l a m e r i k a.

Under året ingick meddelande om att museet skulle få mottaga som gåva en mayansk handskrift på skinn, ett dokument som i händelse av autenticitet skulle vara av oskattbart vetenskapligt värde och absolut unikt. Efter försändelsens ankomst och ingående undersökningar av olika slag kunde emellertid ett klart förfalskningsförande konstateras. Då vissa tecken tyda på att ytterligare avsnitt av samma förfalskning kunna cirkulera, har amanuensen Wassén, som svarade för undersökningen, i varnande syfte skrivit en kort uppsats om föremålet i dubbeldelen av Etnologiska Studier för 1941 (tryckes 1942). Han hade för denna undersökning förmånen få en vetenskaplig färgkemisk undersökning utförd av Dr Hugo Andersson och dennes assistent laborator Jarl Skafte vid firma Dorch, Bäcksin & Co:s laboratorium, varför här framföres ett hjärtligt tack. Dokumentet i fråga (41.17.1) har ej något vetenskapligt värde, men då det i vanlig ordning katalogiserats, har ett omnämnande ansetts böra ske för ordningens skull.

S y d a m e r i k a.

De under 1941 bokförda förvärven från Sydamerika utgöras dels av enstaka gåvor dels av hela samlingar, de senare gjorda 1939 av amanuensen Stig Rydén i Bolivia. Som redan i de närmast föregående årstrycken framhållits, anlände dessa samlingar till museet under 1939, men katalogiseringen ställdes av mellankommande militärtjänst för insamlaren på framtiden. Den kunde beträffande den etnografiska delen av samlingarna slutgiltigt ske under 1941.

För att först nämna gåvorna har folkskollärare Ernst Bjerke, Göteborg, överlämnat en modern poncho från Peru (41.1.1), vilken på sin tid inköptes av honom själv i landet.

Fig. 1. Aimaraindiansk bildskrift från Bolivia utförd med anilinfärger på linjerat pappersark. 41.12.1. Bildytan i originalet 33 × 14 cm.

Professor Gustaf Bolinder har skänkt ett textilarbete från Colombia, en i rött, lila, svart och vitt mönstrad väska (41.15.1), insamlad av honom hos Kágaba-indianer i Sierra Nevada de Santa Marta under expeditionen 1920 och av intresse ur tekniksynpunkt. Väskan hade tidigare uppsprättats för att tjäna till väggdekoration el. d.

Ytterligare en gåva från Sydamerika utgöres av en väska, i detta fall en knuten dylik (41.14.1) troligen från Tsirakua-indianer i Bolivia. Väskan hade inlämnats av en okänd person på SKF:s kontor i La Paz för befordran till museet, varför amanuens Rydén under sitt uppehåll därstädes kunde få med den hem.

Genom amanuens Rydén hemkommo ytterligare två gåvor av enstaka föremål från Bolivia, vilka skänkts till honom av namngivna personer. Den ena är ett prov på sällsynt aymaraindiansk bildskrift på ett linjerat pappersark (41.12.1), troligen från någon by i området mellan Salar de Uyuni, Bolivia, och Chiles gräns. Bildskriften (fig. 1) skänktes av pater Leo Pucher, La Paz. Den andra gåvan utgöres av en dansmask av trä (41.13.1) från Yuracare-indianer vid Rio Beni, Bolivia. Masken, som att döma av vid förvärvet erhållna data synes ha haft stort värde i indianernas ögon, hade ursprungligen samlats av två tyskar och genom en mellanhand kommit till givaren, herr Luis Kremser i Guayaramerim, Bolivia.

De under amanuens Rydéns forskningsresa i Bolivia (omnämnd i Årstrycket 1939, s. 71) gjorda etnografiska samlingarna ha vid katalogiseringen 1941 uppdelats på följande sätt:

Saml. 41.9.1—185, från Siriono-indianer på pacifiseringsstationen Casarabe, ungefär 9 mil öster om Trinidad, Beni, Bolivia; *Saml. 41.10.1—129*, från Moré-indianer vid Rio Guaporé, Bolivia. Samlingen gjord på en skolstation för infödingarna (Escuela Indigenal Moré) nära Puerto Komarek och i en hydda c:a 8 mil från floden, där en grupp indianer från skolan tillfälligtvis voro församlade. Den nämnda skolan ligger på bolivianska stranden av Guaporé mellan floderna Machupo och Mamoré; *Saml. 41.11.1—134*, gjord hos Colla(Aimara)-indianer på föl-

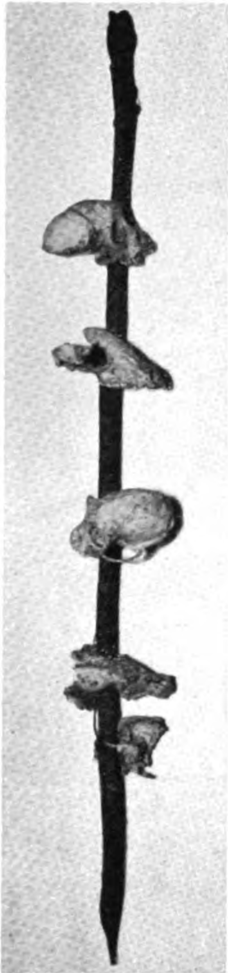

Fig. 3.

Fig. 2.

Fig. 2. Magiskt föremål, s. k. *ama rosakwari* från Siriono-indianer, Bolivia. Gren av en buske på vilken ap- och näsbjörnskranier uppträtts för att hindra en närliggande vattensamling att torka ut. 41.9.87.

Fig. 3. Förfäderskranium med korg från Siriono-indianer, Bolivia. 41.9.115 a—b.

jande platser i Bolivia: Ön Taquiri i Titicacasjön (föremål n:r 1—58); i Wancani, departementet La Paz (föremål n:r 59—69); i Puerto Perez vid Titicacasjön (föremålen 70—75, inköpta på marknad); i Liqui-Liqui, departementet La Paz (föremålen 76—83, insamlade på en kyrkogård) och slutligen i huvudstaden La Paz (föremålen 84—125, inköpta på marknaden där).

Från Siriono-indianerna ägde museet förut endast ett mindre antal föremål, erhållna genom professor Erland Nordenskiöld, som alltid hyste ett livligt intresse för denna primitiva folkgrupp, och samlade av franciskanermissionärer, vilka arbetat bland detta folk. Dock äga siriono en mycket enkel materiell kultur, ja, de tillhöra de lägst stående stammar som man har att räkna med i Amerika.

Fig. 4. Basttygsskjortor från Moré-indianer, Bolivia. Mellersta skjortan ofullbordad. Kat.nr. fr. v. 41.10.74, 73 och 72.

Fig. 5. Lerskål från Moré-indianer, dryckeskärl. Målad ornamentik. Diam. 13,5 cm. 41.10.104.

Fig. 6. Målat lerkärl. Moré-indianer. Skålens diam. 35 cm. 41.10.126.

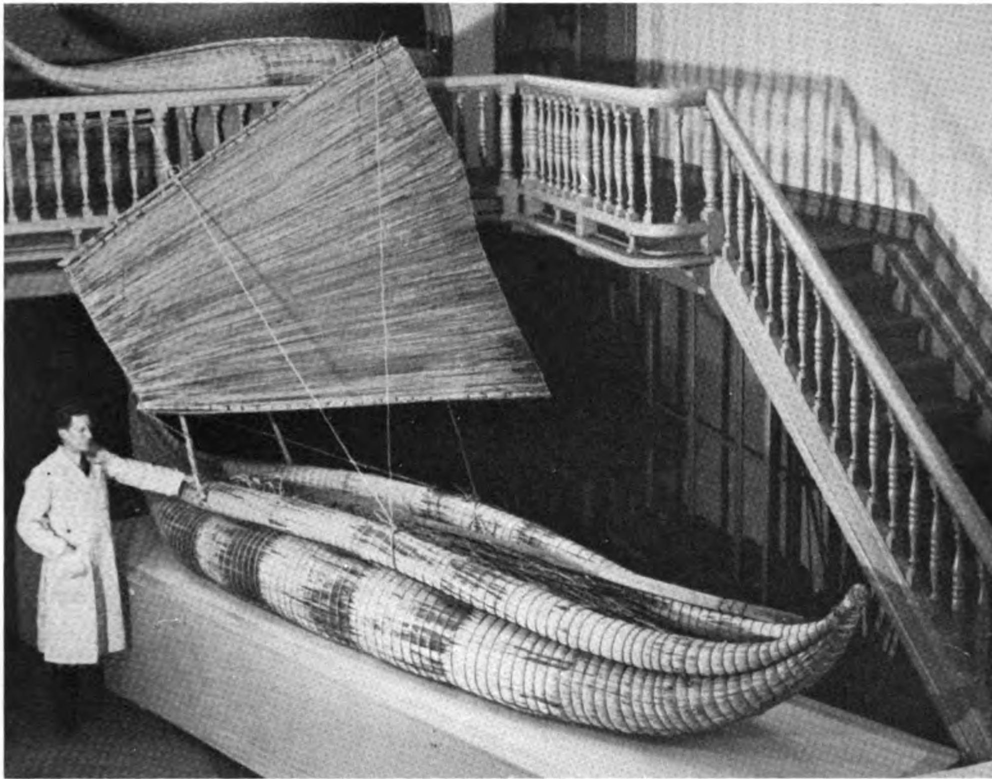

Fig. 7. Segelförsedd *balsa* av *totora*-vass med paddel. Colla (Aimara)-indianer på ön Taquiri i Titicacasjön. 41.11.48 a—b. Ovan seglet skymtar en *balsa* med tvär akter, vilken användes för vasstäckt runt ön (41.11.50).

Variationen på föremålen från siriono blir därför ej stor, varför den materiella kulturen blivit väl representerad genom de föremålsgrupper, som ingå i den värdefulla kompletteringen såsom korgar av olika utförande, övervägande enkla sådana av palmblad, eldfläktar, matta, grävkäpp, kalebasser, grova lerkärl och frukter o. d. som användas i krukmakeriet, diverse enkla verktyg, vapen såsom de kända stora bågarna med tillhörande pilar, barnbäror och snören till dylika, hängmattor och snören till dem, sländor, enkla tobakspipor samt vidare vissa prydnader och föremål av magisk eller religiös karaktär. Till de senare räknas då bl. a. de prydnader, som en man bär under *couvade*, eller s. k. manlig barnsäng, ett bruk som förekommer hos siriono, liksom förfäderskranier vilka förvaras upphängda i hyddorna (fig. 2—3).

Den andra samlingen i ordningen av de tre nämnda gjordes 1939 hos Morébindianer, en urskogsstam vid R. Guaporé tidigare besökt och skildrad av framlidne tyske etnografen Heinrich Snethlage, vilken 1933 kom i fredlig kontakt med dem genom bytesgåvor. Senare anlade bolivianska regeringen den förut nämnda skolan för dessa indianer.

I samlingen är dessa indianers materiella kultur representerad av bl. a. bågar

och pilar (bågarna delvis fjäderprydda för festbruk), verktyg av gnagartand, klubba för basttygsbultning och färdiga basttygsskjortor, rivbräden för maniok, sländor, musslor som användas vid lerkärlstillverkning, flätverk bestående av korgar, korgfat och eldfläktar samt ytterligare fjorton flätverk tillverkade som tidsfördriv av kvinnor vid fest (föreställa händer), diverse musikinstrument bl. a. sex bladvisslor för barn samt dryckeskärl av några olika former (fig. 4—6).

Hos moré förekommer det även annorstädes i Sydamerika kända bruket att förtära de dödas brända ben, pulveriserade och blandade i öl. I samlingen ingar en korg innehållande brända människoben. Vid dödsfallet jordas den döde först, varefter benen efter en tid grävas upp och brännas. Askan förvaras en tid i en korg i den vid dödsfallet övergivna hyddan. Den nämnda korgen anträffades i en hydda, som övergivits av dylik anledning.

Den tredje samlingen gjord hos Colla(Aimara)-indianer på förut nämnda lokaler kompletterar i flera fall museisamlingen med föremål som ej funnits, framför allt gäller detta de redskap som röra det uråldriga indianska jordbruket på höglandet i väster.

Från Taquiri komma bl. a. lerkärl av olika former, träkrokar och andra redskap för tillverkning av vassbåtar (*balsas*) samt vissa redskap för fiske o. d. Vidare diverse textilier som stickade mössor, stickade penningpungar, vävda kokaväskor, kvinnobälte och till dräkten hörande schalnålar av mässing.

Vassbåtarna av *totora* äro representerade i tre exemplar. Den ena (41.11. 48 a—b, fig. 7) är ett stort exemplar med segel för långfärder. En liknande ehuru smäckrare typ är 41.11.52, som dock ej har segel och användes för fiskefärder runt öns vassar. Slutligen ingår en tredje typ med tvär akter (41.11.50), som användes vid vasstäckt.

De tio föremålen insamlade på en gård vid Wancani utgöras av redskap som hacka, skära, klubba för krossandet av jordkokor på fälten samt några vävredskap. Av stort intresse är en grävkäpp eller fotplog av gammal typ (fig. 8).

Marknadsföremålen från Puerto Perez utgöras bl. a. av en rörflöjt, prov på salt och figurer av bränd lera föreställande dansande indianer.

De på kyrkogården i Liqui-Liqui insamlade åtta föremålen äro kakfigurer. Det heter om dessa i katalogen: »Den 3 nov. täcker man över de trappliknande gravvårdarna på kyrkogården med ett stort vitt tygstycke på vilket figurer som 41.11.76—83 äro fastsydda. På »trappstegen» ligga frukter m. m., vid sidorna stå sockerrörsstänglar eller majs med stjälkar. Var och en som ber en bön framför graven får en kakfigur. Den indian som i byn har en funktion påminnande om klockarens i en svensk by sjunger en sång framför varje grav. Sången en psalm på aymara. Erhåller härför brännvin och hela festen en orgie på brännvin och chicha. Indianer klädda som dessa kakfigurer uppträda och dansa vid S. Franciscusfesten i S. Pedro de Tiquina».

Indianmarknadsföremalen från La Paz slutligen bestå huvudsakligen av indianmediciner av torkade växtdelar med förklaringar på spanska (nr 86—107 och 126—130) samt ingredienser till ett offer för Pachamama, Jordmodern, den stora och populära gudomligheten för indianerna i västra Sydamerika redan långt

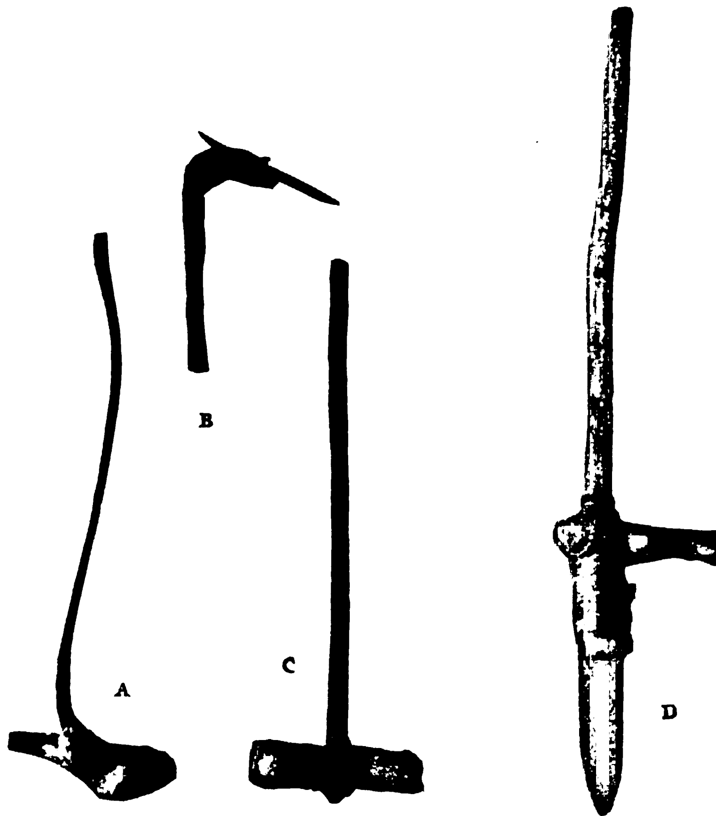

Fig. 8. Aimaraindianska jordbruksredskap av ålderdomlig typ. *A*, Självväxt klubba för krossandet av jordkokor på fälten, 41.11.10. *B*, Hacka, 41.11.60. *C*, Annan typ av klubba för krossandet av jordkokor, 41.11.61. *D*, Grävkäpp eller s. k. fotplog, 41.11.55. *A* och *D* från ön Taquiri, *B* och *C* från Wancani, departementet La Paz, Bolivia. 1: 10.

före inkadynastiernas makttagande, ännu dyrkad av såväl aimara- som quichua-indianer, även om riterna i mycket fått en kristen prägel. Till denna grupp av föremål (nr 108—124) höra kopal, små tennfigurer, rökelse, silver- och guldstaniol, lamafett, en bit jaguarskinn, lamafoster samt offerkärl.

Slutligen återstår av förvärven från Sydamerika endast att nämna en samling från Colombia, vilken museet inköpt av författaren Georg Dahl, vilken är en god kännare av vissa indiangrupper i departementen Bolivar och Antioquia språkligt tillhörande s. k. Emperá-Chocó, vilka äro utmärkt väl representerade i samlingarna. Herr Dahls samling (41.7.1—12) omfattar först tre smärre arkeologiska föremål, ett människohuvud av arkaisk karaktär funnet i en bäckravin, en ihålig fot till ett lerkärl och en rullstämpel av lergods. Rullstämpeln hittades av en indian på en skogsstig och har troligen kommit fram genom regnspolning. Vidare består samlingen av etnografiska föremål såsom målade basttygsländkläden för män, ett halsband av välluktande bark, en lång båge av chontapalmved (av en typ som beträffande längden icke finnes hos andra chocógrupper) med tillhörande pil för fiskskytte samt en sked av trädkalebass och eldfläktar.

Då den av herr Dahl besökta gruppen av emperá-chocó icke förut befunnits representerad med ett enda föremål i museets för övrigt rika samlingsbestånd från chocókulturen, har det varit av stort intresse att kunna förvärva den lilla samlingen, detta i synnerhet som varje föremål var försett med noggranna uppgifter.

Oceanien.

Från Stilla Havets övärld har avdelningen endast erhallit en knäskaftad tväryxa (41.3.1) från Samoa. Skaftet torde vara ett modernt arbete, men yxbladet av sten är av äldre dato. Föremålet såldes till museet av stud. Ingvar Samuelson och hade hemförts av hans fader omkring 1935.

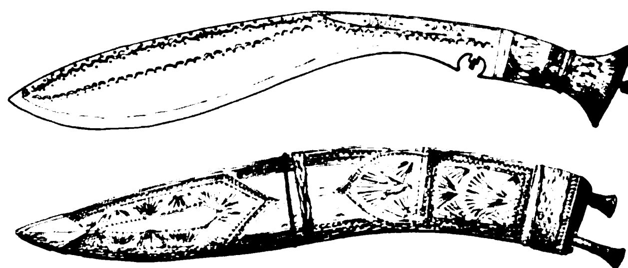

Fig. 9. Huggkniv från Främre Indien. Handtaget ornerat med rombiska benplattor, klingan med graveringar, slidan med karvsnitt. I slidan sitta två småknivar instuckna. 41.6.1 a—d. 1: 8.

Asien.

Även från denna världsdel äro nyförvärven obetydliga. Som gåva har bankdirektör Sixten Welin lämnat en dosa (41.4.1) och en skopa (41.4.2) från Kina, båda gjorda av bambu. Föremålen ha kommit till Sverige genom en sjöman.

Genom köp från löjtnant Olof Svinhufvud har avdelningen förvärvat en huggkniv från Främre Indien. Huggkniven, vars slida är ornamenterad med karvsnitt, är av en typ, som förut saknades i samlingarna (41. 6. 1, fig. 9).

Afrika.

Nyförvärven från Afrika äro samtliga gåvor till avdelningen. Genom förmedling av amanuens Wassén överlämnade herr Henrik Börjeson, vilken länge vistats i Östafrika, en huvudprydnad för krigare från Massai-folket. Prydnaden (41.2.1) är besatt med vita och svarta strutsfjädrar runt den ovala öppningen med stomme av läder. På lädret sitter som ornament kaurisnäckor och glaspärlor. Massai sätta dylika prydnader runt ansiktet.

Några enkla föremål från kaffrerna (41.16.1—5) ha skänkts av ryttmästare G. Bolander genom förmedling av intendent Stig Roth. De bestå av en rökpipa av trä, ett par snusskedar av ben, ett par med länk sammanhängande dosor, allt skuret ur ett trästycke, samt slutligen en liten kalebassdosa ornerad med figurer gjorda av koppar-, mässing- och järntråd.

VÅRD AV SAMLINGAR, UTSTÄLLNINGAR M. M.

Efter erhållet tillstånd företogs under april—juni 1941 en uppackning av de av avdelningens samlingar, som föregående år av säkerhetsskäl magasinerats i skyddsrum. Vad beträffar det stora sydamerikanska materialet följde i första hand en grovsortering efter stammar. I norra avdelningen för sydamerikansk etnografi påbörjades monteringen och nyordnandet av samlingarna från norra Sydamerika av amanuens Wassén efter återkomst från semester i början av augusti. Detta arbete pågick med avbrott för utförandet av andra nödvändiga arbeten på avdelningen till slutet av året, i den mån vinterkylan då medgav regelbundet monteringsarbete i denna för bristande uppvärmning mycket känsliga våning.

I början på året hade den stränga kylan och bristen på bränsle tidvis helt omöjliggjort monteringsarbete i museilokalerna för tjänstemännen, och i stället utfördes arbete av arkivkaraktär i varmare lokaler. Med vårens inträde igångsattes emellertid omedelbart ordnandet av en ny utställning av avdelningens nordamerikanska etnografiska samlingar i den sal i mellanvåningen, som beretts för dem, enligt vad som redan anförts i föregående årsberättelse (s. 51). Denna montering, som utfördes av amanuens Wassén, blev färdig i juni och följdes omedelbart av hans ordnande av den utställning av mexikansk och centralamerikansk etnografi, som avdelningen på grundval av sitt knappa material kan prestera, och för vilken plats beretts i mellanvåningens trapphall i längan utmed Tyggårdsgatan. I samma sal gjordes även en nyutställning av arkeologiska typexemplar från Nordamerika i en för ändamålet nybyggd monter.

Till den nordamerikanska etnografisalen hade intendenten förutom en större karta över indianska kulturområden i Nordamerika utfört en målning i kritor, format 150×435 cm, med motiv från en prärieindiansk by. Bilden, som gjordes efter sammanställning av äldre källor, är avsedd att i brist på visst material i museisamlingen åskådliggöra några sidor ur präriestammarnas kultur (fig. 10).

Samtliga dessa utställningar voro färdiga till den 1 juli, då museet i sin helhet åter öppnades för allmänheten efter att av evakuerings- och andra skäl ha stått stängt från den 9.4.1940.

På grund av att avdelningen av anförda skäl stått stängd för allmänheten så länge, utsändes vid dess öppnande på sommaren ett tryckt meddelande till samtliga skolor och liknande institutioner i Göteborg och närliggande områden om vilka samlingar, som nu voro tillgängliga för besök. Då meddelandet distribuerades i ett flertal exemplar till resp. läroanstalter, kunde det utdelas till samtliga ämneslärare etc., och denna åtgärd visade sig vara till god nytta för lärarpersonalen vid planläggning av besök på etnografiska avdelningen under höstterminen.

I samband med ordnandet av vissa delar av de sydamerikanska samlingarna ha några för salarnas överskådlighet och utnyttjande angelägna monterarbeten utförts under året. Sålunda ha i galleriet i längan utmed Tyggårdsgatan i norra delen av avdelningen för Sydamerika fyra plintar utförts för utställandet av en samlad grupp av djurfällor. I den södra och t. v. icke ordnade delen av avdelningen för Sydamerika har utförts en stor plint för gruppering av avdelningens modeller av indianhyddor, på vilken markmontering o. d. utförts av herr Thörnborg.

Fig. 10. Del av monter med föremål från prärieindianska kulturen i avdelningen för nordamerikansk etnografi. T. v. synes en barkkanot från Tête de Boule-indianer i Canadas skogsområde, vilken av platsskäl måst placeras i präriemontern. Den runda skinnbåten åter (en s. k. bull-boat) är av rent prärieindiansk typ, gjord av en Crow-indian. I fonden synes en del av en målning, utförd av Dr Kaudern efter äldre källor, med motiv från en prärieindiansk by (format 150 × 435 cm).

För vissa delar av sydamerikasamlingarna i norra delen ombyggdes två fristående montrer och placerades på hjul för att lättare kunna omplaceras. I den södra delen ombyggdes under året en stor monter, på vilken vid monteringen i detta avsnitt en segelförsedd balsa från Titicacasjön skall placeras.

Samtliga nya montrer, plintar o. d. ha så vitt möjligt försetts med magasinsutrymmen i botten, enär det på grund av avdelningens alldeles speciella brist på magasin är av ytterlig vikt att tillvarataga varje tillfälle att vinna nytt utrymme för detta syfte.

Ett omfattande konserveringsarbete av samlingarna har under året skett, då det visade sig, att en stor mängd föremål särskilt i de äldre Söderhavs-samlingarna voro i stort behov av tillsyn, vidare att mycket i de övriga samlingarna, speciellt keramik, blivit skadat vid den brådstörtade nedpackningen för evakuering i april 1940. Som vanligt har herr Björn Thörnborg svarat för denna konservatorsverksamhet, varvid hans skicklighet kommit väl till pass.

Med tanke på en framtida nödvändig utvidgningsmöjlighet för konservering av avdelningens föremålsbestånd ha under året från Statens Historiska Museums

konservatorsanstalt inköpts dels en urlakningsapparat dels ett torkskåp. Båda pjäserna erhöllos på förmånliga villkor tack vare tillmötesgående av ledningen för nämnda institution.

Övriga avsnitt av de etnografiska samlingarna, vilka under året nymonterades hunno ej bliva färdiga att öppnas för allmänheten. Intendenten hann dock i det närmaste montera den stora etnografiska samlingen från Burma i den därför avsedda salen i tredje våningen, liksom han genomgick och till stor del monterade samlingarna från Indonesiens övärld och Söderhavet i de för dem reserverade utrymmena i och kring stora trapphallen i längan utmed Köpmansgatan.

För Burma-utställningen gjorde intendenten med biträde av herr Thörnborg ett stort fotomontage av förstoringar av fotografier tagna av makarna René Malaise under deras expedition i Burma. Ävenså monterades de förstoringar från Nagafolken i Burma, vilka utförts efter negativ, som författaren Per Westerlund välvilligt utlånat i samband med inköpet av hans samlingar från dessa stammar.

I mellersta trappavsatsen i stora trappuppgången till samlingarna från Indonesien och Söderhavet uppsattes en 8,30 meter lång skåplänga. I Burma-salen tillkommo fyra nya fristående montrer.

Biblioteket, kliché- och bildarkiven.

Avdelningens *bibliotek* ökades under 1941 med 120 nya volymer och särtryck, varvid liggarens slutsiffra för 1942 förts fram till 5765. Vid en jämförelse med föregående år har även här en minskning inträtt, vilken dock liksom förut helt finner sin förklaring i den alltmer skärpta krigsavspärrningen från utländska bytesinstitutioner, varav i stort sett endast de på europeiska kontinenten liggande i viss mån kunnat fullfölja sina förbindelser.

Avdelningens separat av museets årstryck 1941 ha distribuerats i den mån så varit möjligt. På grund av svårigheter för utlandsposten uppsköts utsändandet under 1941 av 75 exemplar av en bok av S. Rydén om Siriono-indianerna, vilka författaren vid slutet av året överlämnade till avdelningens bytesförbindelser.

Intendenten överlämnade under året 150 exemplar av Etnologiska Studier 11 till avdelningens bytesförbindelser. Däremot har han ej kunnat överlämna motsvarande antal exemplar av Etnologiska Studier för 1941 (dubbeldel 12—13), då tryckningen blivit avsevärd fördröjd på grund av långvarig sjukdom, som drabbade den författare som har huvudparten i nämnda årgång.

Efter överenskommelse med Elanders Boktryckeri Aktiebolag och garanterna inom Lovénska släktföreningen kunde avdelningen i september 1941 från tryckeriet inköpa restupplagan av fil. dr Sven Lovéns stora vetenskapliga verk »Origins of the Tainan Culture, West Indies», tryckt i Göteborg 1938. Även detta verk torde vid inträdandet av normala postförbindelser bli till stor nytta för avdelningens bytesförbindelser. Arbetets försäljning och distribution har sedan tryckningen handhafts av intendenten på uppdrag av författaren och garanterna.

Bindning av inkommen obunden litteratur har i största möjliga utsträckning företagits.

Klichésamlingen har under 1941 ökats med 44 nummer till 2494 klichéer. De under året tillkomna klichéerna utgöras dels av de i Etnologiska Studier 11

ingående, skänkta av intendenten, dels av klichéer från avdelningens föregående årsberättelse.

Det slutgiltiga ordnandet av avdelningens *bildarkiv* har under året tagit ett stort steg framåt genom att 5471 bilder, huvudsakligen fotografier med tillhörande c:a 2000 negativ numrerats och systematiserats. Alla färdiga arkivbilder förvaras nu i kartonger i det därför avsedda bildarkivrummet, som dock ej beträffande hyllor och dylik inredning blivit slutgiltigt ordnat. På varje bildark finnes noggrannast möjliga upplysningar om motivet, vem som tagit bilden, datum härför, uppgift om publicering samt hänvisning till klichéarkivet och det ännu icke ordnade skioptikonarkivet.

Arkivet äger naturligtvis ett stort antal fotografier, till vilka negativ saknas. I avsikt att för framtiden i möjligaste mån bevara dessa ofta oersättliga bilder har principiellt bestämts, att dylika original ej böra utställas och utsättas för förstörelse, utan de böra i så fall reproduktionsfotograferas, vilket redan under 1941 i flera fall ägt rum. De för utställningsändamal nödiga förstoringarna, ofta efter reproduktionsfotografering, och härför nödvändigt fotomontage ha under året i alltmer ökad grad kunnat utföras av herr Thörnborg, vilken 1941 påbörjat en 2-årig aftonkurs i fototeknik, vilket måste anses vara avdelningen till stor framtida nytta, då annars dyrbart fotografiskt arbete sedermera skall kunna utföras helt av egen kraft.

Med ett välordnat bildarkiv torde avdelningen senare bli i stånd att stå till tjänst även åt kommersiella företag, andra institutioner etc., vilka av någon anledning önska bildmaterial från en viss del av jorden.

Som påpekades i föregående årsberättelse har katalogiseringen av bildmaterialet framför allt möjliggjorts genom ett tidigare frikostigt bidrag av herr Robert Dickson, vilken ställde medel till förfogande för inköp av nödig första utrustning.

Vid skrivandet av liggarna för bildarkivet ävensom en del övriga kataloger har fru Karin Wassén, för att arbetet skulle kunna medhinnas, vid flera tillfällen lämnat långvarig hjälp utan kostnad för avdelningen, enär det blott varit denna möjligt att till en mindre del honorera henne för den hjälp hon lämnat.

Vetenskapligt och övrigt arbete, personalen.

Antalet utländska besökare har under 1941 liksom föregående år varit mycket begränsat på grund av kriget. Ett visst antal besök i studiesyfte av huvudsakligen svenskar eller i Sverige bosatta utlänningar må dock anföras bl. a. av följande personer och grupper: i maj finska studenter och studentskor, stipendiater vid Göteborgs Högskola; i september författaren Georg Dahl, Malmö; i oktober kinamissionären pastor Elis Anvill, Nockeby, baron E. v. Nagell med familj, Stockholm, professor G. Bolinder, Stockholm och flottningschefen Ali Holmström med hustru, Bollnäs; i november fil. mag. Sven Hallbäck med ett 20-tal elever från studiehemmet Nordgården, Göteborg.

Det starkt ökade museala arbetet förenat med bristen på personal har i hög grad inverkat på det vetenskapliga arbetet för de vid avdelningen ständigt tjänst-

görande. Intendenten kunde därför ej heller under året hinna avsluta det stora arbete om konsten i Central-Celebes, med vilket han varit sysselsatt under flera år.

Under året kunde dock den försenade del 11 av Etnologiska Studier för 1940 färdigställas. Samtidigt har sättningen pågått på en dubbeldel av Etnologiska Studier för 1941, ehuru den som redan tidigare anförts ej kunnat färdigställas under året på grund av huvudförfattarens sjukdom under viss del därav. Av Kungl. och Hvitfeldtska Stipendieinrättningen har liksom föregående år kronor 500 anslagits såsom bidrag till tryckkostnaderna, vilka annars i huvudsak gäldas av intendentens egna medel.

För till avdelningen överlämnade exemplar redogöres under rubriken Biblioteket.

Vid avdelningen ha under året tjänstgjort:

Intendent, fil. dr *Walter Kaudern.* Denne har under året åtnjutit semester från föregående år den 24.3—31.3 samt av 1941 års semester uttagit följande dagar 1.4—5.4 och 7.8—30.8. Han har vidare åtnjutit ledighet för tjänsteresor den 10.2—18.2, 14.5—21.5 och 21.11—29.11 1941. Under intendentens frånvaro har hans befattning efter förordnande uppehållits av fil. lic. H. Wassén;

Andre amanuens, fil. dr *Stig Rydén.* Denna har på grund av semester och militärtjänst ej tjänstgjort vid avdelningen under perioderna 2.1—14.1 och 3.4—15.10 1941. Han har under tjänstgöringen utom med katalogisering av vissa samlingar varit sysselsatt med en omfattande omskrivning och kollationering av äldre kataloger över samlingarna.

Andre amanuens, fil. lic. *Henry Wassén.* Denne åtnjöt från 1940 resterande semester 7.1—14.1 1941 och årets semester 4.7—19.7, 23.7—2.8 samt 22.12—23.12 1941. Var ledig för tjänsteresa 10.2—12.2 1941. Han har varit sysselsatt med samlingsmontering, katalogisering av bild- och klichéarkiv samt vissa samlingar och vidare handlagt löpande ärenden angående biblioteks- och bytesförbindelser m. m.

Såsom ordinarie vaktmästare ha under året tjänstgjort vid avdelningen herrar *M. Nilson* och *B. Thörnborg.* Den förstnämnde åtnjöt ledighet för sjukdom den 5.6—10.7 1941 och semester 29.7—13.8 1941. Han har under året bl. a. svarat för en första sortering av materialet från olika länder och folk efter evakueringen av samlingarna samt sedermera gått tjänstemännen tillhanda i arbetet med dessa. Herr Nilson har vidare bidragit vid ordnandet av bildarkivet genom bildsortering, klistring med adhesivpapper i värmepress o. d.

Herr Björn Thörnborg åtnjöt semester 14.7—2.8 1941. Han har under året på vanligt förtjänstfullt sätt svarat för samtliga på avdelningen förekommande konserveringsfall samt i övrigt biträtt tekniskt vid pågående monteringsarbeten o. d. För speciella arbeten har redogjorts under föregående rubriker.

Såsom extra vakt och med huvudsakligen vakttjänstgöring har herr *Åke Westerlund* arbetat vid etnografiska avdelningen under tiden 3.6—31.12 1941.

Under uppackningen av de evakuerade etnografiska samlingarna under våren 1941 tjänstgjorde tidvis viss anvisad extra personal.

Artisten *Axel Hjelm* har även under året utfört ritningsarbeten för avdelningen.

Följande avhandlingar och uppsatser behandlande avdelningen tillhörigt material eller utarbetade på denna, och varom uppgifter kommit intendenten tillhanda, ha under året utkommit:

Rydén, Stig: *Indianer i urskog.* (Jorden Runt, Nr. 12, 1941, p. 582—596), Stockholm.

» » *A study of the Siriono Indians.* With 71 illustrations and an appendix by *Carl-Herman Hjortsjö.* 167 s. Göteborg 1941.

Wassén, [Enrique] *Henry:* *Un manuscrito español anonimo del año 1739 sobre la provincia del Darien.* (*Colaboración en pro de la Historia de la Colonia y de la Etnografia de Panamá y de Colombia.*) (Boletin de la Sociedad Geográfica de Colombia, Vol. VII, 1941), Bogotá.

Göteborg i juli 1942.

WALTER KAUDERN †.

Henry Wassén.